

Jongeren en messencriminaliteit, deel 1

Wat is er aan de hand?

Dr. Kees van Overveld, www.keesvanoverveld.nl

In de tweede helft van 2019 wordt mijn aandacht getrokken door een serie berichten over steekincidenten. Daders en slachtoffers blijken meestal jong. In de berichtgeving wordt vaak het verband gelegd met zogenaamde drill music en jeugdbendes.

In dit eerste artikel over jongeren en messencriminaliteit verken ik de problematiek en zet ik de belangrijkste zaken op een rij. De informatie is vooral bedoeld voor leraren in de bovenbouw van het basisonderwijs en voor leraren in het voortgezet onderwijs.

Steekincidenten

In het najaar van 2019 haalt een aantal opvallende incidenten het nieuws:

- 03-09-2019, Amsterdam: twee personen neergestoken, één persoon (een rapper) overlijdt later.¹
- 20-09-2019, Rotterdam: politie wordt gesignaleerd vanwege dreigende aanwezigheid van jongeren met bivakmutsen en wapens; het blijkt te gaan om de opnamen van een videoclip.²
- 15-10-2019, Rotterdam: een 14-jarige scholier wordt neergestoken.³ Het lijkt te gaan om een ruzie tussen jeugdbendes uit de wijken Charlois en IJsselmonde. Jongens die worden aangehouden, blijken tussen de 14 en 16 jaar te zijn.
- 02-11-2019, Spijkenisse: een 13-jarige jongen steekt een 14-jarige jongen neer.⁴

In de weken daarna blijven de incidenten zich opstapelen. Het blijkt steeds te gaan om minderjarige jongens, vaak in de leeftijd tussen 14-18 jaar. Er komen echter ook geluiden dat er soms nog jongere kinderen bij betrokken zijn. Chris Koers, commissaris in Amsterdam zegt in het *Parool*:⁵ 'Kinderen van een jaar of elf zitten elkaar naar het voorbeeld van de YouTube-filmpjes om de lulligste conflicten met messen en machetes achterna op straat. Met zulke kap-messen.'

In analyses die verschijnen wordt meer en meer het verband gelegd tussen messencriminaliteit en zogenaamde *drill music* uit Chicago. Verder lijken rappers een grote rol te spelen.

In december 2019 gaat er bijna geen dag voor-

bij of er wordt wel bericht over jongeren met messen. Nederlanders beginnen zich langzaam te realiseren dat er een groot maatschappelijk probleem aan het ontstaan is. 'Wat is er aan de hand?', zo vraagt men zich af. Ondertussen gaat het geweld gestaag door: Den Haag, Hoorn, Drachten ...

In december 2019 gaat er bijna geen dag voorbij of er wordt wel bericht over jongeren met messen.

Drill music

Drill music ontwikkelde zich rond 2011 in Woodlawn, aan de zuidkant van Chicago, als een vertraagde vorm van rap.⁶ De originele *drill music* heeft ongeveer 60-70 beats per minuut. De makers gebruiken de muzieksoort om te vertellen over het leven op straat en om hun ongenoegens te uiten. De sound is donker, beklemmend en dreigend. *Drill* is straattaal voor het gebruik van automatische wapens. Rond 2012 werd *drill music* ook in Londen gesignaleerd. De muziek won snel aan populariteit door de talloze video's die werden geproduceerd.

De video's hebben een aantal overeenkomstige kenmerken:

- De personen op de video zijn uitgerust met zonnebrillen, sjaals, bivakmutsen en/of hoodies. De afscherming van de gezichten zorgt ervoor dat de jongeren niet herken-

baar zijn voor politie (en ook niet voor de fans trouwens ...).⁷

- In de video's worden wapens getoond en verheerlijkt, zoals pistolen en allerlei soorten messen.
- De teksten in de raps (*lyrics*) gaan vaak over drugs, wapens en het neersteken van rivalen. Deze rivalen zijn te vinden in andere jeugdbendes (*gangs*).
- In de video wordt een tegenstander bespot, gedist, bedreigd, uitgedaagd.

De makers van deze muziek (rappers) zeggen geen *influencers* te zijn. Geweld in videoclip op YouTube zorgt voor meer views en dus meer bekendheid. Voor veel rappers is *drill music* een manier om het pad te effenen naar een carrière binnen de mainstream muziekindustrie.

De Engelse overheid is bezorgd over de *drill music* en zegt dat de teksten en beelden het geweld op straat versterken. Vooral in Groot-Brittannië wordt de relatie gelegd met de toenemende stijging van wat men daar *knife crime* noemt.⁸

Het beeld van de overheid wordt bevestigd door allerlei uitwassen zoals de *Tally Up Challenge*.⁹ In deze *challenge* worden benedeleden opgeroepen om tijdens gevechten met rivalen gericht in het lichaam te steken. Bepaalde lichaamsonderdelen leveren meer punten op dan de andere:

- Arm: 5 punten
- Been: 10 punten
- Buik: 20 punten
- Borst: 30 punten
- Hoofd: 50 punten

Uit toenemende bezorgdheid heeft de Britse overheid besloten om sommige muziek en/of teksten van videoclips te censureren.

In 2019 wordt voor het eerst duidelijk merkbaar dat *drill music* ook in Nederland bezig is aan een opmars. Steden als Amsterdam (Zuidoost), Rotterdam, Almere en Zaanstad lopen voorop. Uit de video's die verschijnen, valt een aantal zaken op te maken:

- In de video's lijkt het vooral te gaan om een strijd tussen rappers.
- De beledigingen die in de video's worden geuit, lijken vooral gericht op rivaliserende jeugdgroepen in andere postcodegebieden,¹⁰ zoals in Rotterdam: IJsselmonde en

Charlois.¹¹ Er zou sprake zijn van territoriaal geweld.¹² Om te provoceren maakt men zelfs filmpjes op elkaars grondgebied.

- Ook nu zijn in de videoclips veel wapens te zien: pistolen, jachtmessen (*shanks*) of machetes.

Waar komt messencriminaliteit vandaan?

Hoe komt het nu dat jongeren messen dragen? En waarom gebruiken ze deze messen om anderen te verwonden of te beroven? Het zou te simpel zijn om te denken dat *drill music* alle ellende veroorzaakt. Er is meer aan de hand.

In het algemeen kan ernstig probleemgedrag van jongeren en jeugdcriminaliteit worden bestudeerd vanuit de zogenaamde *ecologische visie*. Dit houdt in dat er wordt gekeken naar diverse domeinen waarbinnen het gedrag ontstaat en zich voordoet. Ieder domein, zoals de buurt of het gezin, kent factoren die een gunstige of ongunstige invloed kunnen hebben op de ontwikkeling van een kind of jongere. We spreken over beschermende factoren¹³ en risicofactoren.

Een deel van het gedrag van jongeren valt te verklaren door te kijken naar risicofactoren¹⁴ in hun leven. Er is vaak sprake van een meervoudige problematiek. De grootste problemen kunnen zich gaan voordoen op het moment dat er in belangrijke levensfasen, zoals de basisschoolperiode, een opeenstapeling van risicofactoren plaatsvindt. Figuur 1 bevat een overzicht van risicofactoren waarmee kinderen en jongeren van geboorte tot en met adolescentie te maken kunnen hebben.

Een deel van het gedrag van jongeren valt te verklaren door te kijken naar risicofactoren in hun leven.

Als we wat specifiekere kijken naar de beweegredenen van jongeren om messen te dragen en te gebruiken, dan kunnen daar meerdere verklaringen voor worden gegeven.

- *Jeugdbendes*

In sommige steden van ons land sluiten jongeren zich aan bij jeugdbendes. Het gaat

Figuur 1. Overzicht van risicofactoren

Risicofactor	Voorbeelden
Buurt	Achterstandswijken, buurtcriminaliteit, armoede, slechte huisvesting.
Gezin	Lage sociaaleconomische status, werkloosheid, eenoudergezin, tienermoederschap, huiselijk geweld, zware stress van ouders, zwakke relatie en communicatie ouders-kind, gebrekkig toezicht op het gedrag van de kinderen, een laag opleidingsniveau, pedagogisch onmachtig.
Peergroep	Criminaliteit van leeftijdsgenoten, drugsgebruik, afwijkend gedrag op school, buurtbendes.
Individu	Lage intelligentie, taalproblemen, ontwikkelingsachterstand, gebrek aan schuldgevoel, impulsief gedrag, verzet tegen discipline, zwakke leerprestaties, lage schoolmotivatie, drugsgebruik, wapengebruik, gedragsproblemen in de basisschool, al op jonge leeftijd geweld gebruiken, moeite met emotieregulatie, spijbelgedrag.

vaak om jongeren die op 12-jarige leeftijd al rondhangen op pleintjes of straathoeken.¹⁵ Veel van die jongeren voelen dat de samenleving tegen hen is.

Deze jongeren sluiten zich aan bij een jeugdbende omdat ze bijvoorbeeld opkijken tegen criminele rolmodellen. Zo'n rolmodel heeft status in de buurt en vaak ook de beschikking over geld. Als je je aansluit bij zo'n bende, dan ben je verzekerd van een gevoel van saamhorigheid, respect. Je bent iemand. Verder is het zo dat je via criminele activiteiten snel kunt beschikken over geld, mooie kleding en bijvoorbeeld scooters.

Jeugdbendes hebben de afgelopen jaren hun invloed kunnen vergroten, omdat de aandacht van politie en justitie zich vooral heeft gericht op de aanpak van *high impact crimes* (ernstige criminaliteit).

De jongeren die zich hebben aangesloten bij de bendes hadden dit wellicht niet gedaan als ze waren geholpen door de jeugdzorg of de aandacht van jeugdwerkers hadden gehad. Helaas zijn er op het niveau van de jeugdzorg en de wijkaanpak veel bezuinigingen geweest waardoor veel activiteiten zijn afgebouwd.¹⁶

- **Problematische morele ontwikkeling**

De psycholoog Kohlberg heeft de morele ontwikkeling bestudeerd en beschreven.¹⁷ Hij onderscheidt diverse stadia in de morele ontwikkeling zoals die is waar te nemen bij

heel jonge kinderen tot en met volwassenen. Het niveau dat je normaal gesproken bij adolescenten en volwassenen mag verwachten, staat bekend als het postconventionele niveau. Personen die op dit niveau functioneren hebben respect voor anderen en zij hanteren abstracte ethische principes. Ze zijn zich over het algemeen heel erg bewust van de verantwoordelijkheid die ze dragen voor hun daden.

Als we kijken naar hetgeen er op straat gebeurt en de manier waarop jongeren hun gedrag verklaren, dan lijkt het erop dat zij heel vaak functioneren op conventioneel niveau: het niveau dat hoort bij de leeftijd van 6 tot 12 jaar. Kenmerkend in deze leeftijdsfase is dat kinderen uitgaan van de gedachte 'Goed is, wat anderen goed vinden.' De goedkeuring van de groep is heel belangrijk. Met eventuele negatieve gevolgen van gedrag wordt weinig rekening gehouden. Iedereen doet het immers?!

Als deze redenatie wordt toegepast op criminele activiteiten uitgevoerd door jongeren, dan kun je dus het ergste gedrag moreel rechtvaardigen.

- **Groepsdruk**

Niet iedereen die een mes draagt of gebruikt, heeft een moeilijke jeugd gehad of is aangesloten bij een jeugdbende. Een deel van het gedrag is waarschijnlijk wel te verklaren vanuit het risicogedrag dat je over het

algemeen aantreft bij jongeren in de puberteit. Verlokkingen, zoals het bezit van een gevaarlijk mes, kunnen maar moeilijk worden weerstaan. Zeker als je ziet dat anderen ook zo'n mes dragen. Als je erbij wilt horen, móet je je dus wel bewapenen.

Niet iedereen die een mes draagt of gebruikt, heeft een moeilijke jeugd gehad of is aangesloten bij een jeugdbende.

De groepsdruk wordt ook gevoeld via de sociale media. Als je via YouTube of Instagram wordt uitgedaagd, kun je dat niet negeren. Iedereen kijkt mee¹⁸ en als je niet direct agressief reageert, dan ben je volgens de wetten van de straat een grote lafaard. Om je online reputatie te redden, moet je dus wel iets doen.

- *Gevoelens van onveiligheid*

Een mes is voor een deel van de jongeren niets anders dan een verdedigingsmiddel.¹⁹ Jongeren delen de filmpjes van mesdragen op sociale media. Ze zien dat leeftijdsgenoten intimiderend zwaaien met messen. Het dragen van een mes is dus niet alleen stoer, het is voor veel jongeren een veilig gevoel om een mes bij je te dragen.

Tot slot

Het probleem van messencriminaliteit bestaat nog te kort om er sluitende uitspraken over te kunnen doen. De informatie in dit artikel is dan ook een eerste poging om de problematiek in kaart te brengen.

Dit artikel zal binnenkort een vervolg krijgen: Jongeren en messencriminaliteit 2 – Wat kunnen we doen?

In dit vervolgartikel doe ik verslag van gesprekken die ik heb gevoerd met professionals uit het veld, zoals de politie. Daarnaast komen we meer te weten hoe de messencriminaliteit in Groot-Brittannië wordt aangepakt.

1 www.parool.nl/amsterdam/twee-gewonden-bij-steekincident-in-zuidoost~b2367f3f

2 www.ad.nl/rotterdam/groep-met-vuurwapens-bivakmutsen-en-enorm-mes-blijkt-clipshoot-voor-rapper~ab2d986e/

3 www.rijnmond.nl/nieuws/187309/School-past-lessen-aan-na-neersteken-scholier-14

4 www.rijnmond.nl/nieuws/amp/188058/14-jarige-ernstig-gewond-bij-steekpartij-in-Spijkenisse

5 www.parool.nl/amsterdam/politie-over-zwijgcultuur-rond-liquidaties-praat-in-plaats-van-stille-tochten~beb96f7f/

6 www.redbull.com/nl-nl/drill-alles-wat-je-moet-weten; www.mirror.co.uk/news/uk-news/what-drill-music-everyone-talking-13041323

7 3voor12.vpro.nl/artikelen/overzicht/2019/oktober/73-de-pijp.html

8 Idem.

9 www.thesun.co.uk/news/8710288/britain-knife-crime-gangs-point-scoring-game/

10 www.nrc.nl/nieuws/2019/11/06/in-hun-eigen-taal-bedreigen-drill-rappers-elkaar-met-dodelijke-gevolgen-a3979381

11 www.ad.nl/rotterdam/het-dreigen-met-messen-is-een-hype-onder-jongeren-eerst-online-en-nu-ook-in-de-echte-wereld~add77a57/

12 www.groene.nl/artikel/broer-ik-heb-mijn-gmm-helemaal-geleegd

13 In een volgend artikel zal ik op deze beschermende factoren ingaan.

14 Zie bijvoorbeeld het boek *Misdadigers van morgen?* onder redactie van Loeber e.a. (2010). Informatief is ook het rapport *In de nesten* van de GGD Amsterdam, uit 2014.

15 www.groene.nl/artikel/broer-ik-heb-mijn-gmm-helemaal-geleegd

16 Idem.

17 Zie ook: Van Overveld, K. (2017). *SEL. Sociaal-emotioneel leren als basis*. Pica.

18 www.nrc.nl/nieuws/2019/10/26/vooral-niet-over-je-heen-laten-lopen-a3978131

19 www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/is-drillmuziek-de-katalysator-voor-de-recente-geweldsgolf-onder-jongeren~b778afd9/